

10/3

Vild man i England: Belloc

Hilaire Belloc är ej mycket känd i vårt land, trots att han hör till de frodigaste och originellaste gestalterna bland sin generations engelska författare. Herbert Tingsten skildrar honom här i anslutning till en nyutkommen biografi. På bilden Belloc (i mitten) omgiven av Bernard Shaw och G K Chesterton.

de bildar inte skola, de förblir roande excentriciteter vid sidan av akademiska och samhälleliga strider. Till dem hör engelsmannen Hilaire Belloc (1870—1953), som i dagarna hedrats med en stor och skickligt utarbetad biografi (Robert Speaight, *The Life of Hilaire Belloc*, Hollis and Carter, 30 shilling). Han var aggressiv katolik, monarkist av Maurras och Léon Daudets märke, anti-kapitalistisk, antisocialistisk, anti-liberal, antidemokrat, antisemit. Förteckningen på hans i bokform utgivna skrifter omfattar 150 nummer. Han skrev några dikter, som auktoritativa kritiker kallat klassiska, några monografier, som framstående historiker prisat, ~~tejs-~~ romaner, reseberättelser och politiska pamfletter. Men framför allt pratade och diskuterade han, lika ivrigt, vidlyftigt, överdrivet och kvickt som vännen G K Chesterton. Var han "en stor man", värd en så stor bok, den frågan ställs av engelska kritiker i anledning av den utgivna biografien. I varje fall var han en god man, skriver den briljante statskunskapsprofessorn i Cambridge D W Brogan. Och han fängslade eller åtminstone roade ungdomar med smak för inte alltför uppskakande intellektuella äventyr under åtskilliga studentgenerationer.

Ad

Det märks bäst om man ser på memoarer från tiden kring sekelskiftet. Överallt finns det något om Belloc. J S Amery, under många år jämte Churchill högerns främsta intelligens, talar om Bellocs vältalighet i Oxford och om hur han snabbt blev "medelpunkten i en grupp av entusiastiska beundrare". Hugh Dalton, finansminister under Attlee, bildade som student många år senare en Bellocklubb. Den store statsvetenskaparen Ernest Barker skriver om den lysande tid för Oxfords berömda diskussionsklubb då "Bellocs eld mötte F E Smiths blixtrande kvickhet, Simons logiska skärpa och Hirsts grundlighet". Keynes skriver i ett brev från 1909 om ett sammanträffande med "denna häpnadsväckande och teatraliska figur", som "höll en monolog på drygt tre timmar". Liksom Wilde excellerade Belloc i intellektuell akrobatik, men han försvarade tron, dygden och ordningen. Kan ni

verkligen tro att brödet och vinet förvandlas till Kristi lekamen och blod, frågade man honom vid en middag. Jag skulle tro att de förvandlades till en elefant om kyrkan lärde det, svarade Belloc. Detta slags extravagans, som i Bellocs böcker ofta blir tröttande, kan i ungt och festligt sällskap ha verkat intelligent och spirituellt.

Belloc var son av en fransman och en irländska och föddes på en herrgård nära Paris. Fadern dog tidigt och familjen bosatte sig i England, men vistades långa tider i Frankrike. Till sin myndighetsålder förblev Belloc fransman, och han fullgjorde tolv månaders värnplikt vid det franska artilleriet, en erfarenhet som stimulerade hans beundran för militär och krigiska dygder och kom honom att med en något över-

Hilaire Belloc på resa i Italien 1901.

driven själv säkerhet uppträda som auktoritet i dylika ting. Det är vanligt att i det franska arvet eller, mera rimligt, i den franska miljön se orsaken till de "oengelska" dragen hos Belloc. Hans politiska åskådning inspirerades av franska revolutionärer och reaktionärer, från Rousseau och Danton till Déroulède och Maurras, men någon kännare av fransk kulturliv och fransk litteratur blev han aldrig; hans biograf påpekar att han ofta reste i Frankrike, men att han inte hade några närmare personliga förbindelser i sitt första hemland.

Uppleviseer i tjugårsåldern blev starkt bestämmande för framtiden. Belloc förälskade sig i en passionerat katolsk amerikansk flicka och gifte sig några år senare med henne. Det lyckliga äktenskapet, brutet redan år 1911 genom hustruns död, tycks ha varit grundvalen för Bellocs kärleksromantik och svärmiska kyskhet; "under alla de kommande åren", skriver Speaight efter berättelsen om mötet med Elodie, "under ett rikt livs tumult och strider och förluster stod ett enda ansikte på vakt över hans innersta tankar". Åren före giftermålet studerade han i Oxford, med stor framgång i kamratlivet och även i arbetet. Dock fick inte Belloc den stipendiatbefattning i historia vid "All Souls", som var målet för studierna, och denna misräkning följde honom livet igenom; hans hugg mot "konventionell och akademisk historiskrivning" visar bitterheten över misslyckandet. Redan tidigare hade familjen förlorat sin förmögenhet, och Belloc, som levde i en miljö där en hygglig arbetsfri inkomst ansågs självklar, kände sig ständigt fattig och missgynnad, även då han enligt vanliga begrepp hade stora inkomster. "Om jag bara hade 300 000 pund", klagade han — en ännu mer fantastisk illustration till engelsk överklassmentalitet än Virginia Woolfs

"blygsamma" krav på 500 pund om året.

En underlig episod i Bellocs liv var hans medlemskap av underhuset som liberal representant för en valkrets i Manchester 1906—1910. Redan vid denna tid var hans åsikter mildt talat särpräglade; att han kunde godtas som kandidat och bli vald berodde på hans vältalighet och på att han i några vid den tiden aktuella frågor — frihandel, antiimperialism — hade konventionellt liberala åsikter. I underhuset uppträdde han stundom mot sitt parti; hans insatser var för övrigt obehagliga, än mindre än hans biograf antyder (vid en genomgång av hans parlamentstal finner man att de tillsammans upptar blott ett par tiotal spalter i Hansard). Resultatet av visiter i parlamentet var främst övertygelsen att hela det representativa systemet var skoj, att England styrdes av en oligarki av godsägare och kapitalister och att något slags diktatur behövdes för att nå "sann" demokrati.

I övrigt levde Belloc sitt långa liv som en litteraturens och journalistikens frilans. Han utgav under korta perioder tidskrifter och var likaså under korta tider fast anställd vid en tidning, men i huvudsak skrev han böcker och artiklar på löpande band utan fasta avtal, tidvis med lysande framgång. Han angrep allt och alla, prisades som sanningsägare och snille och avfärdades som kverulant och paradoxmakare, men han var under årtionden en av de markanta profilerna i engelsk debatt. Med åren blev han konstigare och ilsknare, dundrande i en krets av goda vänner — bröderna Chesterton, Duff Cooper, Maurice Baring — mot korruption och försöfnings, talande, enligt vännernas berättelse, med en glans utan motstycke om kärlek och Gud och krig, om vandringar, mat och vin. Speaight uppger inte hur mycket han drack, men det som sägs om saken tyder på att han ~~färmade sig~~ Chestertons jättelika törst (under sansade skeden 3—4 buteljer bourgogne om dagen). I stämningar av fest, hets och förtvivlan närmade han sig den fruktade döden.

Den politiska teori från vilken Revolutionen utgick har, i synnerhet i detta land, förlöjligats som lokal, efemär och felaktig. Den är universell, den är evig, och den är sann." Så började Belloc sitt arbete om den franska revolutionen, och samma entusiasm präglar hans böcker om de revolutionära ledarna, Danton, Robespierre och andra. Som det centrala i den revolutionära teorin såg han folksuveräniteten; "den allmänna viljan", tänkbar blott i en "färdig", nationellt homogen stat, borde styra landet. Den tredje franska republiken var från denna utgångspunkt överlägsen det monarkiska och aristokratiska England. På ett egendomligt sätt lyckades Belloc förena sin tro på den stora revolutionen och sin vördnad för den katolska kyrkan; revolutionen blev, hävdade han, bland annat genom sin förföljelse av det treskade prästerskapet inledningen till en religionens renässans efter upplysningstidens likgiltighet och skepsis.

Bellocs känsla för demokratin var dock från början, under franska influenser, särpräglad och från ordnart demokratisk synpunkt tveklaktig. Han såg som pojke och ung man Boulanger och patriotligan som företrädare för Frankrikes "allmänna vilja" och hade alltid, liksom lärofadern Rousseau, en högst begränsad respekt för representativa institutioner. Under den korta tiden i underhuset skärptes den hållningen. Skillnaden mellan partierna var väsentligen skenbar, båda representerade en social och ekonomisk oligarki, vanligt folk hade inte mycket att säga till om, det var de slutsatser Belloc drog och som han utvecklade i pamfletter

It inte var
längd ifrån

som "The Party System" och i rolliga satirer ("Mr Clutterbuck's Election"). Småningom blev hans bild av den parlamentariska demokratin alltmera ensidig, skev och bitter. Han skrev om en "styrelse i hemlighet", om de ledande politikerna som bricker i kapitalisternas spel. Vrångbilden fulländades genom antisemitismen; judarna beskrevs (exempelvis i den till svenska översatta "Judarna och vi andra") som monopolkapitalismens spetsar. "Judeföljelser är för oss ännu otänkbara. De är dock inte otänkbara överallt... Kanske får några av våra samtida även i våra högst civiliserade länder uppleva allvarliga tumult", skrev han i denna bok av år 1922.

På dessa linjer fullbordades Bellocs politiska förvandling från demokrat till lovprisare av samtidens diktaturer. Även i de ideologiska drömmarnas värld är denna utveckling sällsynt bisarr; Belloc ansåg sig i Rousseaus, demokratins och den stora revolutionens namn, kunna hylla Mussolini, Franco och Pétain (Hitler kom han att avsky efter någon tvekan). I likhet med många andra såg han kristendomen som frihetens och toleransens enda värm, men beundrade — också som många andra — tyranniet då det bar kristen mask och godtogs av kyrkan. Mussolini, skrev han efter ett samtal med diktatorn 1924, "förstår alldeles att parlamentet inte längre kan tas på allvar och

att 'arbetargänget' är precis likadant som det liberala eller det unionistiska gänget. Han är inte ärelysten och det är en stor tillgång hos en ledare. Han kommer att göra mycket för att trygga den redan upprättade religiösa freden". Franco "är den man som räddat oss alla", skrev han 1939. Inte bara diktatorerna, utan också kungarna blev i den gamle republikanens ögon folkets talesmän och därmed demokratins bärare (The House of Commons and Monarchy).

Den ekonomiskt-sociala åskådningen utbildades på ett liknande sätt, i kompanjonskap med bröderna Chesterton — Chesterbelloc. Kapitalismen innebar förtryck av den enskilde och för-

störande av den privata äganderätten. Socialismen likaså; i "The Servile State" förkunnade Belloc den sedan alltmer bekanta tanken att socialisering leder till individernas förslavande under en statsbyråkrati. Belloc torde ha varit en av de första som systematiskt

talade om "människan" som hotad av penningmonopol, byråkrati och organisationer; då våra högermän så envist ordar om "människan i centrum" har de kanske, liksom sina engelska kolleger, en tack-samhetsskuld till Belloc. Det positiva program som Chesterbelloc

drev var "distributism", en fördelning av egendomen på så många som möjligt: små jordbruk, små affärer, små verkstäder. Judarna kom att personifiera både kapitalism och socialism. Svärmeri för det gamla glada England, för krogar utan restriktioner, för krigare och luffare bildade en romantisk ram till idéprogrammet, ett program som uppenbarligen ligger inom den moderna reaktionens krets och i mycket erinrar om fascism och nazism.

Bellocs katolicism var rationalistisk. Han trodde på sanningen av kyrkans lära — sannolikt utan att tänka mycket på den —, gick ibland i mässan och deltog med andakt i kyrkliga ceremonier. Mystik hade han inte sinne för; den sanna läran var ett fäste och en rustning i striden mot de otrogna, men tycks inte ha banat väg för några stora inre upplevelser. Brytningen mellan fruktan för döden och längtan att återse den älskade hustrun, ett slags ängslan som märks även i de muntra sångerna, gav dock något av andlighet och djupare engagemang åt Bellocs konventionella religiositet.

HERBERT TINGSTEN